

เอกสารวิชาการส่วนบุคคล
(Individual Study)

การปกครองระบอบประชาธิปไตย

จัดทำโดย นายวรารุช ศิริยุทธ์วัฒนา
รหัส ๖๑๐๖๓๔

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการอบรม
หลักสูตรหลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ ๖
วิทยาลัยศาลรัฐธรรมนูญ
สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

ลิขสิทธิ์ของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

การปกครองระบอบประชาธิปไตย

นายวรารุช ศิริยุทธวัฒนา^๑

บทนำ

การปกครองระบอบประชาธิปไตยไม่ใช่ระบอบการปกครองที่ดีที่สุด หากแต่เป็นการปกครองที่ประชาชนมีส่วนร่วมมากที่สุด เพราะไม่มีระบอบการปกครองใดที่จะสมบูรณ์ โดยแต่ละระบอบการปกครองก็มีทั้งจุดแข็งและจุดอ่อนเช่นเดียวกัน หากแต่จุดแข็งของระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยนั้นมีมากกว่าจุดอ่อน จุดแข็งของระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยก็คือระบบที่ประกันสิทธิเสรีภาพ (rights and freedom) ความเสมอภาค (equality) ความยุติธรรม (justice) สิทธิมนุษยชน (human rights) และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (human dignity)

หากนำระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยมาใช้ในประเทศที่กำลังพัฒนา มักจะไม่มีสมบูรณตามหลักการของระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย อาทิเช่น กระบวนการในการจัดการเลือกตั้ง มักจะพบว่า การเลือกตั้งไม่บริสุทธิ์และเที่ยงธรรม มีการโกงการเลือกตั้ง มีการใช้เงินซื้อเสียง มีการบังคับขู่เข็ญ มีการนับคะแนน แบบฉ้อโกง นอกจากนั้นยังใช้อำนาจข่มขู่ ที่สำคัญที่สุด ผู้ที่ได้รับการเลือกตั้งใช้อำนาจรัฐ ลุแก่อำนาจ ละเมิดหลักนิติธรรม ฉ้อราษฎร์บังหลวง เล่นพรรคเล่นพวก ขาดอุดมการณ์ ขาดการเสียสละ เพื่อสังคมและประเทศชาติ ไม่ปฏิบัติตามประเพณีการปกครองแบบประชาธิปไตย ขาดจริยธรรมและความศรัทธาต่อระบอบอย่างแท้จริง จนนำไปสู่การใช้อำนาจกองกำลังจัดตั้งทำการยึดอำนาจทางการเมือง ที่เรียกว่า รัฐประหาร และบ่อยครั้งเรียกว่า การปฏิวัติ หรือการปฏิรูป ทำให้ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยไม่เป็นไปตามหลักการที่ควรเป็น และเป็นอุปสรรคอย่างยิ่งต่อการพัฒนาระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่ต่อเนื่องและยั่งยืน

ประชาธิปไตยและพัฒนาการของประชาธิปไตย

คำว่าประชาธิปไตย (Democracy) ซึ่งมีรากศัพท์มาจากภาษากรีกว่า demos แปลว่า ประชาชน (People) และ Kratia แปลว่า การปกครอง (Rule) ดังนั้น คำว่าประชาธิปไตยตามความหมายดั้งเดิมของชาวกรีกจึงมีความหมายว่า การปกครองโดยประชาชน โดยในสังคมประชาธิปไตย ประชาชนส่วนใหญ่จะมีสิทธิแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการตัดสินใจที่สำคัญที่มีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของประชาชน หรืออีกในหนึ่ง การปกครองระบอบประชาธิปไตยอยู่บนพื้นฐานของการยินยอมของประชาชนผู้ถูกปกครอง ดังนั้น การปกครองระบอบประชาธิปไตยจึงเกี่ยวข้องกับกระบวนการตัดสินใจทางการเมืองอยู่ภายใต้อิทธิพลการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน^๒ นอกจากนี้ ระบอบประชาธิปไตยยังถูกตีความหมายไว้อย่างหลากหลาย เช่น ประชาธิปไตย คือ การปกครองของประชาชน โดยประชาชน เพื่อประชาชน (Abraham Lincoln) ประชาธิปไตย คือ การชำระแค้นของเหล่าทาส (Friedrich Wilhelm Nietzsche) เป็นต้น ทั้งนี้ไม่ว่าระบอบ

^๑ ประธานแผนกคดีบริหารงานบุคคลในศาลปกครองสูงสุด

^๒ สมบัติ อารังธัญวงศ์, การเมือง : แนวความคิดและการพัฒนา, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพฯ: เสมาธรรม,

ประชาธิปไตยจะถูกมองว่าเป็นระบอบการปกครองที่ดีหรือไม่เพียงใด แต่ก็ไม่อาจปฏิเสธได้ว่า ระบอบประชาธิปไตยเป็นระบอบการปกครองที่ทรงอิทธิพลที่สุดในโลกปัจจุบัน กล่าวคือ ประชาธิปไตยมิได้เป็นเพียงระบอบการปกครองอีกต่อไป แต่ยังเป็นดรชชนบ่งชี้ความเป็นอารยะของรัฐธรรมนูญใหม่อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ผู้ปกครองในรัฐใดที่ปฏิบัติต่อระบอบประชาธิปไตยอย่างไม่ได้รับการยอมรับจากประเทศที่พัฒนาแล้ว^๓

เมื่อประชาธิปไตยเป็นรูปแบบการปกครองที่มุ่งเน้นเพื่อสนองเจตนารมณ์ของประชาชนส่วนใหญ่ โดยจะยึดหลักสิทธิ เสรีภาพ ความเสมอภาค ภารดรภาพ ซึ่งการกล่าวถึงความหมายของระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่ชัดเจนและครอบคลุมมากที่สุดนั้น ได้แก่ความหมายในทัศนะของอดีตประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา คือ Abraham Lincoln ที่ได้กล่าวว่า ประชาธิปไตย ได้แก่ การปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน โดยการปกครองของประชาชน หมายความว่า รัฐต้องเป็นของประชาชน คือ เป็นรัฐบาลหรือการปกครองที่ประชาชนถือว่าตนเองมีส่วนร่วมและพยายามช่วยกันพิทักษ์รักษาไว้ให้ดีไม่ให้ถูกทำลาย ทั้งจากภายในและภายนอก ประชาธิปไตยอันมีหลักการปกครองของประชาชนเป็นองค์ประกอบ หมายความว่า ประชาชนมีความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของระบบและผูกพันกับระบบ เมื่อมีความผูกพันย่อมต้องพยายามร่วมใจกันเพื่อธำรงรักษาไว้ซึ่งระบบนั้น การปกครองโดยประชาชน หมายความว่า ระบอบประชาธิปไตยนั้น จะเปิดโอกาสให้ราษฎรมีส่วนร่วมในกระบวนการปกครอง เช่น การวางนโยบาย การออกกฎหมาย ตลอดจนการรักษาไว้ซึ่งความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมาย เปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในกระบวนการปกครอง ซึ่งอาจเป็นไปได้ทั้งแบบโดยตรงตรง (Direct Democracy) เช่น การให้ราษฎรทุกคนหรือส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการลงมติในเรื่องสำคัญๆ ด้วยตัวเอง และแบบโดยอ้อม (Representative Democracy) เช่น การให้ประชาชนมีบทบาทในกระบวนการปกครองโดยผ่านผู้แทนราษฎร เป็นต้น และการปกครองเพื่อประชาชน หมายความว่า ระบอบประชาธิปไตยมีจุดประสงค์ที่จะให้ประชาชนได้รับผลประโยชน์มากที่สุด การปกครองเพื่อประชาชนถือว่านโยบายและการกระทำต่างๆ ของรัฐบาลจะต้องมุ่งให้เกิดผลดีแก่คนจำนวนมาก ผลดีหรือผลประโยชน์เพื่อประชาชน ได้แก่ การให้สวัสดิการหรือบริการต่างๆ เช่น การได้รับการศึกษาอย่างเท่าเทียมกัน การได้รับความเสมอภาคในด้านต่างๆ

ดังนั้น โดยลักษณะของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยแล้วจะต้องมุ่งเน้นที่ประชาชนเป็นหลักใหญ่ จะทำทุกอย่างตามความเห็นชอบของคนหมู่มาก^๔ กล่าวคือ ปกครองโดยเสียงส่วนใหญ่ (Majority Rule) ขณะเดียวกันก็เคารพเสียงส่วนน้อย (Majority Rights)

การปกครองระบอบประชาธิปไตยมีมาตั้งแต่สมัยกรีกโบราณ ซึ่งมีนักปราชญ์ชาวกรีกชื่อ Aristotle เห็นว่า ประชาธิปไตยนั้นเป็นรูปแบบการปกครองที่ประชาชนทั้งหมดเป็นผู้ใช้อำนาจในการปกครองโดยตรง โดยการเข้าร่วมประชุมพิจารณาตัดสินปัญหาต่างๆ ด้วยตนเองโดยไม่ต้องผ่านตัวแทน ซึ่งเรียกรูปแบบการปกครองดังกล่าวว่า ระบอบประชาธิปไตยโดยตรง (Direct Democracy) และจัดได้ว่า เป็นลักษณะที่แท้จริงของประชาธิปไตย จึงถือได้ว่า การปกครองระบอบประชาธิปไตยนั้นมีขึ้นครั้งแรกในสมัยกรีกโบราณ ซึ่งแบ่งการปกครองเป็นแบบนครรัฐ (City-State) นครรัฐเอเธนส์ (Athens) เป็นนครรัฐที่ได้พัฒนาระบอบการเมืองที่เชื่อว่าเป็นรากฐานสำคัญของระบอบประชาธิปไตยและถือว่าเป็นนครผู้ให้กำเนิดการปกครองระบอบประชาธิปไตย เพราะว่า พลเมือง (Citizens) ที่บรรลุนิติภาวะ (ยกเว้นสตรี ทาส คนต่างด้าว และเสรีชนที่อายุต่ำกว่า ๒๐ ปี) ได้รับอนุญาตให้มีบทบาทสำคัญในการปกครองรัฐ การปกครองนครรัฐ

^๓ ฐากร ศิริยุทธ์วัฒนา, กฎหมายรัฐธรรมนูญ : หลักพื้นฐานแห่งกฎหมายรัฐธรรมนูญและระบอบประชาธิปไตย, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, ๒๕๖๑), ๑๔๕.

^๔ เซาว์ ไพร์พริณโรจน์, “ลัทธิประชาธิปไตย,” รัฐสภาสาร ๓๕, ฉ.๑๑ (๒๕๒๐): ๓-๔.

เอเธนส์จึงอยู่ในอำนาจของพลเมืองส่วนใหญ่อย่างแท้จริง สถาบันทางการเมืองที่สำคัญของนครรัฐเอเธนส์ ได้แก่ สภาประชาชน (The Assembly) หรือภาษากรีกเรียกว่า Ecclesia เป็นสภาที่ใช้สำหรับเป็นที่ประชุมชาวเมืองซึ่งจะทำการประชุมปีละ ๑๐ ครั้ง แต่เนื่องจากสภาประชาชนมีขนาดใหญ่และประชุมไม่บ่อยครั้ง จึงไม่สามารถดำเนินการเกี่ยวกับปัญหาทางการเมืองของรัฐได้อย่างเหมาะสม สภาประชาชนจึงกำหนดให้มีสภาบริหาร (Council) ประกอบด้วยสมาชิกจำนวน ๕๐๐ คน ที่มาจากการจับสลากของที่ประชุมสภาประชาชนและเพื่อให้การทำงานของสภาบริหารมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับภารกิจที่รับผิดชอบ สภาบริหารจึงแบ่งออกเป็น ๑๐ ชุด (Committees) โดยคณะกรรมการแต่ละชุดจะรับผิดชอบดูแลเรื่องต่างๆ ของรัฐ เป็นการเฉพาะ นอกจากนี้ยังมีสภาตุลาการ (Juries) ทำหน้าที่ในการพิจารณารรคดีต่างๆ ของนครรัฐ สภาตุลาการประกอบด้วยสมาชิก ๒๐๐ ถึง ๕๐๐ คน ซึ่งจับสลากจากคณะกรรมการประชาชนจำนวน ๖,๐๐๐ คน ที่ได้รับเลือกจากที่ประชุมสภาประชาชนทุกปี อย่างไรก็ตาม ระบบประชาธิปไตยของนครรัฐเอเธนส์มีใช้ระบบทางตรงทั้งหมด กล่าวคือ ประชาชนทุกคนมิได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจในทางการเมืองโดยตรงทุกกรณี แต่พลเมืองก็มีบทบาทสำคัญในการตัดสินใจโดยตรงหลายกรณี ด้วยเหตุนี้ระบบการปกครองของนครรัฐเอเธนส์จึงเป็นการปกครองระบอบประชาธิปไตยโดยตรง ทั้งนี้เพราะประชาชนจำนวนมากมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของสภาประชาชน รวมทั้งมีอำนาจในการควบคุมสภาบริหารผ่านสภาประชาชน ในขณะเดียวกันประชาชนจำนวนมากก็มีบทบาทหรือทำหน้าที่ในสภาบริหารหรือสภาตุลาการ จึงกล่าวได้ว่า ระบบประชาธิปไตยโดยตรงของนครรัฐเอเธนส์เป็นระบอบการปกครองที่ก้าวหน้าและล้ำยุค ล้ำสมัยอย่างยิ่งเมื่อเปรียบเทียบกับระบอบการปกครองของรัฐอื่นๆ ในสมัยเดียวกันที่มีลักษณะเผด็จการเป็นส่วนใหญ่^๕ แต่สมัยนี้ทำได้ยากเนื่องจากมีอุปสรรคหลายประการ เช่น พลเมืองมีจำนวนมากขึ้นจนไม่สามารถที่จะหาที่ประชุมขนาดใหญ่ที่จะให้พลเมืองทั้งหมดมาประชุมพร้อมกันได้ และปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบันมีความซับซ้อนที่จะต้องใช้ความรู้ความสามารถในการพิจารณาอย่างรอบคอบ ซึ่งจะใช้เวลาเพียงเล็กน้อยเพื่อพิจารณาตัดสินใจไม่ได้ นอกจากนี้สภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ประกอบกับโครงสร้างสังคมที่ซับซ้อน ทำให้เกิดปัญหาต่างๆ โดยเฉพาะปัญหาเศรษฐกิจ ทำให้พลเมืองไม่มีเวลาที่จะเอาใจใส่ในเรื่องการปกครองบ้านเมือง ด้วยเหตุนี้ลักษณะการปกครองระบอบประชาธิปไตยในปัจจุบันจึงแตกต่างจากสมัยก่อน โดยจะเป็นการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบทางอ้อมหรือแบบมีผู้แทน (Representative Democracy) โดยให้ประชาชนเลือกสรรหาตัวแทนเข้าไปทำหน้าที่แทนตน^๖

แนวความคิดประชาธิปไตยสมัยใหม่เริ่มมีขึ้นในราวศตวรรษที่ ๑๗ ซึ่งเป็นแนวความคิดเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงจากความเชื่อที่ว่ามนุษย์จะต้องมีความผูกพันสังคมอย่างใกล้ชิด กลายเป็นการให้ความสำคัญต่อบุคคลมากขึ้น โดยถือว่าบุคคลควรผูกพันกับคนอื่นๆ ในฐานะที่เป็นสมาชิกแห่งมนุษยชาติโดยเท่าเทียมกันมากกว่าที่จะผูกพันกับสังคม แนวความคิดนี้จึงมุ่งเน้นถึงคุณค่าความเป็นมนุษย์ การให้สิทธิเสรีภาพและการยอมรับความเท่าเทียมกันของบุคคล^๗ โดยความคิดเกี่ยวกับเสรีภาพของมนุษย์ในระบบประชาธิปไตยได้รับอิทธิพลจากแนวความคิดเสรีนิยมของปรัชญาเมธีการเมืองสมัยใหม่หลายท่าน เช่น ล็อก (Locke) รูสโซ (Rousseau) มิลส์ (John Stuart Mills) และมงเตสกีเออ (Montesquieu) เป็นต้น

^๕ สมบัติ อารังธัญวงศ์, การเมือง : แนวความคิดและการพัฒนา, ๒๐๕-๒๐๗.

^๖ เชาว์ ไพรพิรุณโรจน์, “ลัทธิประชาธิปไตย,” ๖.

^๗ ชัยอนันต์ สมุทวณิช, ประชาธิปไตย สังคมนิยม คอมมิวนิสต์กับสังคมไทย, (กรุงเทพฯ: บรรณกิจ, ๒๕๒๓), ๖-๑๔.

โดยถือคติเชื่อว่า สภาวะธรรมชาติเป็นสภาวะแห่งเสรีภาพอันสมบูรณ์ การที่มนุษย์อยู่ภายใต้ธรรมชาติเดียวกัน มนุษย์ย่อมมีเสรีภาพในชีวิตและทรัพย์สินเสมอภาคกัน แต่เนื่องจากสภาวะธรรมชาติมีความบกพร่อง เช่น ไม่มีกฎหมาย ไม่มีตุลาการ และไม่มีฝ่ายบริหารที่จะบังคับใช้กฎหมาย เมื่อมนุษย์เป็นผู้มีปัญญาจึงพยายามแสวงหาแนวทางแก้ไขปัญหาเพื่อรักษาเสรีภาพของมนุษย์อย่างเสมอภาคกัน จึงทำสัญญาร่วมกันจัดตั้งสังคมการเมืองและจัดตั้งผู้แทน (Trusts) เพื่อทำหน้าที่ในการบัญญัติกฎหมาย พิทักษ์กฎหมายและบังคับใช้กฎหมาย เพื่อปกป้องคุ้มครองเสรีภาพของมนุษย์ รัสโซ่เห็นว่า มนุษย์เกิดมาพร้อมเสรีภาพ โดยธรรมชาติ มนุษย์ไม่มีอำนาจเหนือมนุษย์ การให้ผู้อื่นใดมาเป็นทาสจึงเป็นสิทธิที่ไม่ชอบธรรม แต่ภายใต้กฎแห่งธรรมชาติมีข้อจำกัดหลายประการที่เป็นภัยต่อเสรีภาพของมนุษย์ มนุษย์จึงต้องมาทำสัญญาร่วมกันจัดตั้งประชาคมการเมืองเพื่อมอบตัวให้แก่สังคมการเมืองเหมือนกันหมด ทั้งนี้เพราะผู้ทรงอำนาจอธิปไตย คือ ประชาชนที่มารวมตัวกัน และการใช้อำนาจของผู้ทรงอำนาจอธิปไตยจะต้องตอบสนองเจตจำนงทั่วไป (General Will) ของประชาชนที่มาทำสัญญาร่วมกัน และเจตจำนงทั่วไปของประชาชนที่สำคัญประการหนึ่งก็คือ การรักษาเสรีภาพของมนุษย์ ส่วนมิลล์เห็นว่า เสรีภาพเป็นสิ่งสำคัญสำหรับมนุษย์โดยเฉพาะเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นขัดแย้งกับเสียงข้างมาก โดยเสียงข้างน้อยต้องได้รับการปกป้อง รัฐไม่มีสิทธิที่จะสร้างความเข้มแข็งโดยการจำกัดเสรีภาพของปัจเจกบุคคล ทั้งนี้เพราะคุณค่าของรัฐคือคุณค่าของปัจเจกบุคคลที่รวมตัวกันเข้าเป็นรัฐ รัฐที่ลดความสำคัญของบุคคลให้น้อยลงให้กลายเป็นเครื่องมือของรัฐ แม้ว่าได้กระทำเพื่อจุดประสงค์ที่เป็นประโยชน์ต่อรัฐก็ตาม การกระทำเช่นนั้นจะไม่นำไปสู่ความสำเร็จแต่อย่างใด ซึ่งหมายความว่า ความสำเร็จของรัฐจะเกิดขึ้นภายใต้เงื่อนไขที่รัฐค้ำประกันในคุณค่าแห่งเสรีภาพของปัจเจกบุคคล^๔ เมื่อประชาชนผู้ทรงอำนาจอธิปไตย การใช้อำนาจอธิปไตยของผู้แทนของประชาชนจะต้องตอบสนองเจตจำนงทั่วไปของประชาชน มองเตสกีเออ (Montesquieu) จึงไม่ต้องการให้การใช้อำนาจอธิปไตยตกอยู่ที่บุคคลเพียงคนเดียวหรือกลุ่มบุคคลเพียงกลุ่มเดียวเพราะบุคคลหรือกลุ่มบุคคลนั้นมักใช้อำนาจเกินขอบเขต ดังนั้น เพื่อจะมีให้มีการใช้อำนาจเกินขอบเขต จึงต้องจัดให้มีอำนาจหนึ่งหยุดยั้งอีกอำนาจหนึ่ง โดยมองเตสกีเออเห็นว่า การแบ่งแยกอำนาจนั้นจะมีได้แต่เฉพาะในประเทศที่ปกครองในระบอบประชาธิปไตย เท่านั้น ส่วนในประเทศที่ปกครองในระบอบเผด็จการ หรือสังคมนิยม หรือคอมมิวนิสต์ อำนาจทั้งสามจะถูกรวบให้เป็นอำนาจเดียว กล่าวโดยสรุป มองเตสกีเออ เห็นว่า การแบ่งแยกอำนาจ คือ การมอบอำนาจอธิปไตยเป็นสามลักษณะประกอบด้วย รัฐบาลซึ่งทำหน้าที่ด้านการบริหารบ้านเมือง รัฐสภาในฐานะองค์กรด้านนิติบัญญัติ ซึ่งจะต้องทำหน้าที่ด้านออกกฎหมาย ยุติธรรมองค์กรด้านตุลาการ ที่ทำหน้าที่พิจารณาตัดสินคดีต่างๆ โดยอำนาจอธิปไตยทั้งสามต้องอิสระต่อกัน ภายใต้แห่งระบบการตรวจสอบและถ่วงดุลซึ่งกันและกัน (Check and Balance) ระหว่างทั้งสามองค์กร

วัฒนธรรมการเมือง

วัฒนธรรมทางการเมือง (Political culture) หมายถึง ค่านิยม ความเชื่อ ปทัสถาน และพฤติกรรมของคนในกระบวนการหรือวิถีทางการเมือง Lucien W. Pye นักวิชาการรัฐศาสตร์ได้ให้นิยามไว้ว่า ทศนคติ ความเชื่อ ความรู้สึกเกี่ยวกับกระบวนการทางการเมือง ถือเป็นสิ่งที่กำหนดพฤติกรรมของบุคคลในระบบการเมืองโดยครอบคลุมทั้งอุดมการณ์ทางการเมือง และปทัสถานในทางปฏิบัติของบุคคล

^๔ สมบัติ อารังธัญวงศ์, การเมือง : แนวความคิดและการพัฒนา, ๒๑๔-๒๑๕.

ในระบอบการเมืองนั้น วัฒนธรรมทางการเมืองจึงเป็นรูปแบบรวมของมิติทางด้านจิตวิทยา และด้านความรู้สึกนึกคิดของการเมือง แนวคิดดังกล่าวก็ครอบคลุมไปถึงประเด็นของแนวคิดทางการเมือง คืออุดมการณ์ทางการเมือง ความชอบธรรมในการปกครอง อำนาจอธิปไตย ความเป็นชาติ การปกครองโดยยึดหลักกฎหมาย และมติมหาชน Gabriel Almond นักวิชาการรัฐศาสตร์ได้ให้นิยามของวัฒนธรรมทางการเมืองว่า หมายถึง รูปแบบ ของทัศนคติส่วนบุคคลและความโน้มเอียงของบุคคลที่มีต่อการเมืองในฐานะที่บุคคลนั้นเป็นสมาชิกของระบบการเมือง โดยอธิบายว่าความโน้มเอียงมี ๓ ด้าน ดังนี้ ๑. ความโน้มเอียงด้านความรู้หรือการรับรู้ (Cognitive orientations) คือ ความรู้ความเข้าใจและความเชื่อของประชาชนที่มีต่อระบบการเมือง ๒. ความโน้มเอียงด้านความรู้สึก (Affective orientations) คือ ความรู้สึกทางอารมณ์ที่ประชาชนมีต่อระบบการเมือง เช่น ความชอบหรือความไม่ชอบ ความพอใจหรือความไม่พอใจ และ ๓. ความโน้มเอียงด้านการประเมินค่า (Evaluative orientations) คือ การใช้ดุลพินิจตัดสินใจให้ความเห็นต่างๆ เกี่ยวกับกิจกรรม และปรากฏการณ์ทางการเมือง เช่น ตัดสินว่าดีหรือไม่ดี เป็นประโยชน์หรือไม่เป็นประโยชน์ ซึ่งการตัดสินใจจะใช้ข้อมูล ข้อเท็จจริง อารมณ์ความรู้สึกเข้ามาประกอบด้วย

วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยนั้น มีความนิยมอย่างแพร่หลายซึ่งประเทศต่างๆ ในโลกได้นำมาใช้เป็นระบบในการปกครองประเทศ นับตั้งแต่หลังสิ้นสุดยุคสงครามเย็นระหว่างประเทศมหาอำนาจตะวันตกซึ่งมีประเทศสหรัฐอเมริกาและอดีตสหภาพโซเวียต สังคมการเมืองที่ใช้การปกครองในระบอบประชาธิปไตยไม่สามารถทำให้ประชาชนในประเทศนั้นๆ มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยที่สมบูรณ์แท้จริงเกิดขึ้นได้ทันที แต่ต้องมีการพัฒนาและศึกษาอบรมหรือบ่มเพาะประชาชนในระบอบประชาธิปไตยจนวัฒนธรรมทางการเมืองสอดคล้องกับวิถีชีวิตของประชาชนของประเทศนั้นๆ ประชาชนต้องมีจิตใจปรารถนาในการปกครองในระบอบประชาธิปไตย และมีจิตสำนึกหรือวัฒนธรรมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ดังต่อไปนี้

๑. จิตสำนึกและความศรัทธาในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย เมื่อประชาชนศรัทธาแล้วจะมีความเชื่อมั่น ถ้าหากมีอะไรเกิดขึ้นกับระบอบประชาธิปไตย ประชาชนต้องออกมาปกป้องระบบการเมืองที่ต้องรักษาเอาไว้คือระบอบประชาธิปไตยเพราะเป็นระบบการปกครองที่เสียหายน้อยที่สุด เพราะมีหลักการเคารพในเรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ จิตสำนึกและความศรัทธาในระบอบประชาธิปไตยจะต้องมีขึ้นในหมู่ประชาชนและผู้นำทางการเมืองจึงทำให้ระบอบประชาธิปไตยประสบความสำเร็จ

๒. จิตสำนึกในเรื่องสิทธิเสรีภาพ เป็นหลักการที่สำคัญของระบอบประชาธิปไตย หลักสิทธิเสรีภาพเป็นหลักการที่สำคัญขั้นพื้นฐานของระบบเสรีประชาธิปไตย เป็นการรับรองสิทธิของเสรีชนหรือประชาชนทั่วไป เช่น สิทธิในการแสดงความคิดเห็น สิทธิในการชุมนุม สิทธิในการเลือกถิ่นที่อยู่อาศัย สิทธิในการเลือกประกอบอาชีพ สิทธิในการได้รับการศึกษา สิทธิในการรับรู้ข่าวสาร เป็นต้น

๓. จิตสำนึกในการต่อสู้เพื่อสิทธิของตนเองและการเคารพสิทธิของผู้อื่น ผู้ที่มีจิตใจเป็นประชาธิปไตยจะต้องพร้อมที่จะต่อสู้เพื่อสิทธิของตนเองอันชอบธรรม เช่น ถ้าตนเองถูกกีดกันไม่ให้ลงคะแนนเสียงใช้สิทธิเลือกตั้ง จะต้องต่อสู้เพื่อให้ได้สิทธิของตนเองกลับคืนมาซึ่งถือเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน การต่อสู้เพื่อสิทธิอันชอบธรรมถือเป็นหลักการของประชาธิปไตย แต่ในการต่อสู้เพื่อสิทธิของตนเองต้องเคารพสิทธิของผู้อื่นด้วย และต้องไม่ไปละเมิดสิทธิของผู้อื่น หากเป็นการเอาแต่ได้เพื่อตนเองโดยไม่คำนึงถึงสิทธิของผู้อื่น เป็นการแสดงว่าผู้นั้นขาดจิตสำนึกในระบอบประชาธิปไตยจะกลายเป็นเรื่องการเห็นแก่ตัว

๔. จิตสำนึกในเรื่องเสียงส่วนใหญ่และสิทธิเสียงส่วนน้อย หลักการตัดสินข้อขัดแย้ง และการคลี่คลายข้อขัดแย้งในระบอบประชาธิปไตย คือ การออกเสียงลงคะแนน ก็ใช้เสียงข้างมากและเสียงส่วนใหญ่เป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจ แต่การใช้เสียงส่วนใหญ่จะต้องไม่ขัดต่อสิทธิของเสียงส่วนน้อย ต้องเคารพรับฟังเสียงส่วนน้อยในขณะเดียวกันเสียงส่วนใหญ่จะมาลงคะแนนเพื่อไปจำกัดสิทธิของเสียงส่วนน้อยไม่ได้

๕. จิตสำนึกในเรื่องหลักความเสมอภาค คือหลักความเสมอภาคกันในทางกฎหมาย ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน ประชาชนทุกคนอยู่ภายใต้กฎหมายฉบับเดียวกันซึ่งใช้บังคับกับทุกคนในสังคม และหลักความเสมอภาคในทางการเมือง คือ เมื่อมีการเลือกตั้งทั่วไปประชาชนผู้มีสิทธิในการออกเสียงลงคะแนนเพื่อเลือกตัวแทนของตนเองเข้าไปทำหน้าที่ฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหารประชาชนหนึ่งคนก็มีหนึ่งเสียงเท่ากัน หลักทั้งสองประการต้องมีอยู่ในระบอบประชาธิปไตย ถ้าหากไม่มีหลักการนี้จะทำให้ประชาชนบางคนกลายเป็นผู้มีอภิสิทธิ์เหนือประชาชนคนอื่นทั้งในทางกฎหมายและในทางการเมือง

๖. จิตสำนึกในหลักความยุติธรรม การเคารพกติกา ประชาชนในระบอบประชาธิปไตยต้องมีหัวใจเป็นนักกีฬา เพราะบรรดาข้อขัดแย้งต่างๆ ในระบอบประชาธิปไตยต้องใช้หลักความยุติธรรมเป็นเครื่องมือตัดสินเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ประชาชน และการดำเนินการต่างๆ ต้องปราศจากอคติ หรือเห็นแก่ผลประโยชน์ หากประชาชนในสังคมประชาธิปไตยไม่เคารพกติกาเสียแล้ว การจะยุติปัญหาต่างๆ ก็ไม่สามารถจะแก้ไขให้ลุล่วงไปได้

๗. จิตสำนึกในความอดทนอดกลั้นต่อความคิดเห็นและพฤติกรรมที่แตกต่าง เมื่อผู้ใดใช้สิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น หรือการแสดงออกต่างๆ แม้เราจะไม่เห็นด้วยหรือไม่ชอบก็ต้องอดทนอดกลั้นรับฟังในความเห็นต่างนั้น ตราบใดที่ผู้นั้นยังใช้สิทธิของตนเองภายใต้ขอบเขตแห่งกฎหมาย ผู้นั้นอาจจะพูดสำเนียงแตกต่างกัน หรือรูปลักษณ์ภายนอกต่างกัน แต่ก็ยังเป็นเสรีภาพอันชอบธรรมของบุคคลนั้น ตราบเท่าที่เขาไม่ได้ทำผิดกฎหมายและทำให้ใครเดือดร้อน

๘. จิตสำนึกในหลักนิติธรรม (The Rule of Law) หลักนิติธรรม คือหลักการอันถูกต้องตามกฎหมายเป็นที่ยอมรับ มีความชอบธรรมตามกระบวนการกฎหมาย เรียกว่าการปกครองต้องเป็นไปตามหลักของกฎหมายเท่านั้น ซึ่งตรงกันข้ามกับการปกครองโดยคณะบุคคล^๙

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนกับระบอบประชาธิปไตย

๑. ระบอบประชาธิปไตยโดยตรง (Direct Democracy)

ระบอบประชาธิปไตยโดยตรงเป็นระบอบการเมืองในอุดมคติสำหรับการปกครองโดยเจ้าของอำนาจอธิปไตยเอง กล่าวคือ ประชาชนปกครองตนเองโดยตรงด้วยการมีส่วนร่วมของพลเมืองทุกคน และไม่จำเป็นต้องแสดงเจตนาผ่านผู้แทนหรือตัวแทนใดๆ โดยระบบดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดอำนาจอธิปไตยของปวงชนซึ่งถูกก่อตั้งขึ้นโดยรูสโซ่ การมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรงของประชาชนปรากฏตั้งแต่ยุคกรีกโบราณในนครรัฐเอเธนส์เป็นแห่งแรก โดยปัจจุบันระบบนี้ยังคงมีอยู่แต่เป็นส่วนน้อยในประเทศสวิตเซอร์แลนด์ กล่าวคือ มี ๓ รัฐ ในสมาพันธรัฐสวิสเซอร์แลนด์ซึ่งประกอบด้วย Glaris Umterwald และ Appenzell ที่ยังคงมีการประชุมสภาพลเมืองหนึ่งวาระต่อปีในฤดูใบไม้ผลิ ในการประชุมดังกล่าวพลเมืองทุกคนมีสิทธิในการลงมติรับร่างกฎหมายงบประมาณของรัฐรวมทั้งแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ของรัฐด้วยเช่นกัน แม้จะมี

^๙ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย <http://www.parliament.go.th/library> (สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๑ มิถุนายน ๒๕๖๑), ๒ และ ๕-๖.

พลเมืองจำนวนมากที่ไม่ใช้สิทธิในการร่วมประชุมสภาพลเมือง แต่ในสภาก็มีการถกเถียงแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันอย่างจริงจัง การลงมติในสภาดังกล่าวใช้วิธียกมือซึ่งหมายความว่าไม่ใช่การลงมติโดยลับ

โดยทั่วไปแล้ว ระบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรงนั้นมีปัญหาในทางปฏิบัติอย่างยิ่ง เนื่องจากไม่สามารถใช้ในรัฐที่มีจำนวนประชากรมากได้ การจัดประชุมสำหรับพลเมืองจำนวนมากจำเป็นต้องใช้พื้นที่ขนาดใหญ่และการให้รายละเอียดข้อมูลเกี่ยวกับปฏิบัติการประชุมสำหรับคนจำนวนมากย่อมไม่ใช่เรื่องง่าย อีกทั้งการอภิปรายระหว่างพลเมืองรวมทั้งการลงมติดังกล่าวต้องทำให้แล้วเสร็จภายในระยะเวลาที่กำหนด รัฐส่วนใหญ่ในปัจจุบันจึงไม่อาจใช้ระบบดังกล่าวได้ อย่างไรก็ตาม ระบบประชาธิปไตยโดยตรงก็ไม่ใช่ระบบที่ไร้อนาคตเสียทีเดียว ด้วยความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสมัยใหม่ เป็นไปได้ว่าอนาคตอันใกล้ รัฐที่เจริญถึงที่สุดขีดอาจจัดให้มีการประชุมพลเมืองและลงมติกันผ่านระบบอินเทอร์เน็ตหรือระบบอื่นๆ ที่สามารถแก้ไขปัญหามิทางปฏิบัติดังกล่าวได้^{๑๐}

๒. ระบบประชาธิปไตยโดยตัวแทน (Representative Democracy)

ระบบประชาธิปไตยโดยตัวแทน คือ ประชาชนไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับการปกครองด้วยตัวเองโดยตรง แต่ประชาชนเป็นผู้เลือกตัวแทนให้ทำหน้าที่ตัดสินใจแทนตน เพราะในสังคมเมืองยุคใหม่ รัฐต่างๆ ประกอบด้วยประชาชนจำนวนมากจึงไม่สะดวกต่อการที่ประชาชนจะเข้ามาทำหน้าที่ตัดสินใจเกี่ยวกับการปกครองด้วยตนเอง จึงมีความจำเป็นที่จะต้องใช้ระบบตัวแทนเข้ามาทำหน้าที่ตัดสินใจแทนตน ระบบประชาธิปไตยแบบตัวแทนที่ดำเนินอยู่ในปัจจุบันนี้พัฒนามาจากประเทศในตะวันตก ๓ ประเทศ คือ อังกฤษ สวิสเซอร์แลนด์ และสหรัฐอเมริกา ทั้ง ๓ ประเทศนี้ได้เริ่มต้นประชาธิปไตยโดยตัวแทนเมื่อปลายศตวรรษที่ ๑๘ และต้นศตวรรษที่ ๑๙ โดยประชาชนจำนวนมากทำการเลือกผู้นำทางการเมืองของตน ต่อมาได้ขยายไปในประเทศต่างๆ ในยุโรปและประเทศในเครือจักรภพอังกฤษ ดังนั้น ระบบประชาธิปไตยโดยตัวแทนจึงเป็นรูปแบบการปกครองที่ปรากฏอยู่ในกลุ่มประเทศบางประเทศ

ระบบประชาธิปไตยโดยตัวแทน คือ ระบบการปกครองที่ประชาชนเลือกตั้งตัวแทนไปทำหน้าที่ตัดสินใจการปกครอง ซึ่งคล้ายกับที่อริสโตเติลกล่าวว่าเป็นระบบการปกครองโดยคนส่วนน้อยภายใต้การควบคุมของคนส่วนใหญ่ อย่างไรก็ตาม ระบบประชาธิปไตยโดยตัวแทนมีความหมายมากกว่าการควบคุมโดยคนส่วนใหญ่ กล่าวคือ คนส่วนใหญ่จะต้องสามารถผลักดันความต้องการของตนผ่านกระบวนการทางการเมืองได้ด้วย ระบบนี้จะต้องให้อำนาจประชาชนในการควบคุมผู้นำของตน เพื่อให้มั่นใจว่าผู้นำทางการเมืองจะต้องรับผิดชอบในการกระทำต่อประชาชน ภายใต้ระบบนี้ถ้าประชาชนไม่สามารถจะควบคุมผู้ปกครองได้แล้ว ระบบนี้ก็ไม่ได้แตกต่างจากระบบคณาธิปไตย (Oligarchy) เพราะเป็นการปกครองของคนจำนวนน้อยที่ไม่รับผิดชอบต่อประชาชน กลไกสำคัญของระบบประชาธิปไตยโดยตัวแทนในการรักษาอำนาจการควบคุมของประชาชนต่อผู้นำทางการเมือง เพื่อให้ผู้นำทางการเมืองรับผิดชอบต่อประชาชนคือ การเลือกตั้ง (Elections) โดยกำหนดให้ผู้ดำรงตำแหน่งเหล่านั้นจะต้องผ่านการเลือกตั้งใหม่เมื่อครบวาระหรือตามกติกาของรัฐธรรมนูญ เพื่อให้ระมัดระวังอยู่เสมอว่าจะต้องมีผลงานที่รับผิดชอบต่อความต้องการของประชาชน มิฉะนั้น อนาคตในการดำรงตำแหน่งทางการเมืองจะหมดสิ้นลง เมื่อประชาชนไม่เลือกกลับเข้ามาใหม่อาจกล่าวได้ว่ากลไกนี้เป็นมาตรการสำคัญของประชาชนที่จะควบคุม กำกับ และตรวจสอบการทำงานของผู้ปกครอง นอกจากนั้นยังมีมาตรการถอดถอนผู้ปกครองซึ่งใช้อำนาจฝ่าฝืนต่อเจตจำนงของประชาชนโดยการลงประชามติ ดังนั้น การปกครองในระบบประชาธิปไตยโดยตัวแทนจึงต้องจัดให้มีการเลือกตั้ง

^{๑๐} สุภากร ศิริฤทธิ์วัฒนา, กฎหมายรัฐธรรมนูญ : หลักพื้นฐานแห่งกฎหมายรัฐธรรมนูญและระบอบประชาธิปไตย, ๑๗๒-๑๗๓.

เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้นำทางการเมืองเข้ามาเสนอตัวแข่งขัน อำนาจของประชาชนจะปรากฏก็ต่อเมื่อประชาชนมีอำนาจที่จะเลือกกลุ่มหนึ่งกลุ่มใดเหนือกลุ่มอื่นเพื่อให้รับผิดชอบหน้าที่การปกครอง ด้วยเหตุนี้สังคมประชาธิปไตยจึงต้องพัฒนาให้ประชาชนมีโอกาสพิจารณาเลือกตั้งผู้นำทางการเมืองของตน และสถาบันการเมืองที่สอดคล้องกับการตอบสนองเจตนารมณ์ของประชาชนต่อเป้าหมายนี้คือ ระบบพรรคการเมือง ซึ่งมีหน้าที่ในการเสนอคู่แข่งทางการเมืองให้ประชาชนเป็นผู้คัดเลือก และกระบวนการนี้จะสมบูรณ์ก็ต่อเมื่อมีพรรคการเมืองเข้าร่วมแข่งขันไม่ต่ำกว่า ๒ พรรคขึ้นไป เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ใช้วิจารณญาณในการเลือกตั้งผู้ที่เหมาะสมที่สุด สิ่งสำคัญคือ พรรครัฐบาลจะต้องจัดให้มีการเลือกตั้งโดยเสรี เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เลือกฝ่ายค้านเข้ามาทำหน้าที่เป็นพรรครัฐบาลได้ด้วย ซึ่งหมายความว่าพรรครัฐบาลที่มีเสียงข้างมากวันนี้จะต้องเตรียมตัวสำหรับการเป็นพรรคฝ่ายค้านในอนาคตด้วย ทั้งหมดนี้ขึ้นอยู่กับการตัดสินใจของประชาชน ในฐานะผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย ในระบอบประชาธิปไตยโดยตัวแทน นอกจากการเลือกตั้งที่จะต้องจัดให้มีขึ้นตามกฎกติกาที่แน่นอนแล้ว สังคมประชาธิปไตยจะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนได้รับรู้ถึงการตัดสินใจของผู้ปกครองในกรณีสำคัญต่างๆ เป็นประจำ ถึงแม้ไม่มีข้อผูกมัดที่ผู้ปกครองจะต้องแจ้งผลการตัดสินใจที่สำคัญให้ประชาชนได้รับรู้เสมอ แต่ประชาชนจะต้องมีสิทธิในการรับรู้ข่าวสารที่สำคัญจากผู้ปกครองโดยสมบูรณ์ โดยผู้ปกครองจะอ้างเหตุผลปิดเบือนอย่างใดไม่ได้^{๑๑}

๓. ระบอบประชาธิปไตยแบบกึ่งโดยตรง (Semi-Direct Democracy)

ระบอบประชาธิปไตยแบบกึ่งโดยตรงเป็นระบบที่นำเอกลักษณ์ของระบอบประชาธิปไตยโดยตรงมาผสมผสานกับระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทน กล่าวคือ แม้พลเมืองไม่อาจทำหน้าที่ในการอภิปรายแลกเปลี่ยนความเห็นกันได้โดยตรง แต่ก็สามารถลงมติชี้ขาดเพื่อสรุปผลได้โดยตรง เสมือนเป็นการแบ่งอำนาจหน้าที่บางส่วนระหว่างผู้แทนและพลเมือง กระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพลเมืองกึ่งโดยตรง หรือระบอบประชาธิปไตยแบบกึ่งโดยตรงที่สำคัญในปัจจุบันปรากฏอยู่ใน ๒ รูปแบบดังต่อไปนี้

๑) การคัดค้านการร่างกฎหมายโดยประชาชน

บางประเทศประชาชนสามารถคัดค้านการร่างกฎหมายที่ผ่านกระบวนการนิติบัญญัติและกำลังจะประกาศใช้ได้ โดยรัฐธรรมนูญในรัฐที่ประชาชนมีอำนาจดังกล่าวจะต้องกำหนดไว้อย่างชัดเจนว่าการประกาศใช้กฎหมายจะต้องมีการเว้นช่วงเวลาไว้ระยะหนึ่งเพื่อให้ประชาชนได้แย่งร่างกฎหมายที่ลงมติโดยผู้แทนของตน เช่น ประเทศสวิตเซอร์แลนด์กำหนดระยะเวลาดังกล่าวไว้ ๙๐ วัน หากประชาชนจำนวนหนึ่งตามที่กำหนดไว้ในบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญยื่นคัดค้านร่างกฎหมายดังกล่าวภายในระยะเวลาที่กำหนด ร่างกฎหมายดังกล่าวจะต้องผ่านกระบวนการประชามติจึงจะประกาศใช้ได้ หากล่วงเลยกำหนดเวลาดังกล่าวโดยไม่มีการคัดค้าน ร่างกฎหมายดังกล่าวสามารถเข้าสู่กระบวนการประกาศใช้ได้ตามปกติ

๒) ประชามติ

นอกเหนือจากอำนาจของประชาชนในการจัดให้มี หรือจัดทำรัฐธรรมนูญแล้ว การปกครองในระบอบประชาธิปไตยยังต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนออกเสียงแสดงประชามติ ในร่างกฎหมายหรือนโยบายที่สำคัญของประเทศอันเป็นการแสดงถึงอำนาจอธิปไตยโดยตรงของประชาชนที่จะแสดงความคิดเห็นต่อสิ่งที่จะมากำหนดแนวทางของประเทศ หรือต่อกฎหมายที่จะใช้บังคับกับพวกเขาต่อไป การออกเสียงแสดงประชามติจึงเป็นวิธีการสนับสนุนทฤษฎีอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนให้ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยทั่วไปแล้วการให้ประชาชนออกเสียงแสดงประชามติถือว่าอยู่ในระดับเดียวกับการออกเสียงเลือกตั้งสภาผู้แทนราษฎร แต่ทั้งสองกรณีมีวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกัน กล่าวคือ การให้ประชาชนออกเสียงแสดงประชามติเป็นการเปิด

^{๑๑} สมบัติ อารังธวัจนรงค์, การเมือง : แนวความคิดและการพัฒนา, ๒๐๗-๒๑๐.

โอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมออกเสียงในปัญหาสำคัญของประเทศ ในขณะที่การออกเสียงเลือกตั้งสภาผู้แทนราษฎรเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมอบอำนาจบางส่วนของตนให้กับคนที่ตนเห็นว่าเหมาะสมไปทำหน้าที่แทนตน^{๑๒}

ประชามติ คือ การเสนอร่างกฎหมายหรือข้อเสนอบางอย่างให้พลเมืองลงมติชี้ขาดในการรับหรือปฏิเสธร่างกฎหมายหรือข้อเสนออื่นๆ โดยปัจจุบันสามารถจำแนกประชามติออกเป็น ๔ ประเภท

(๑) ประชามติเพื่อรับร่างรัฐธรรมนูญ ประชามติประเภทนี้เป็นกรณีของการเสนอร่างรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายลำดับสูงสุดของรัฐให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจ รัฐธรรมนูญที่ผ่านการรับรองโดยประชามติจะมีความชอบธรรมทางประชาธิปไตยสูงที่สุด ซึ่งในปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันว่าร่างรัฐธรรมนูญควรผ่านการประชามติเสมอ

(๒) ประชามติเพื่อรับรองรัฐบัญญัติ เป็นกรณีที่ร่างรัฐบัญญัติได้ผ่านกระบวนการนิติบัญญัติแล้วและเสนอให้ประชาชนลงมติรับรองร่างรัฐบัญญัติดังกล่าวก่อนการประกาศใช้ หากประชาชนลงมติไม่รับร่างรัฐบัญญัติดังกล่าวย่อมไม่อาจถูกนำไปประกาศใช้ได้ ซึ่งประชามติประเภทดังกล่าวเป็นประชามติที่พบได้บ่อยที่สุด

(๓) ประชามติเพื่อปรึกษาหารือ เป็นกรณีที่รัฐนำข้อเสนอบางอย่างให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจว่าจะรับรองข้อเสนออื่นๆ หรือไม่ ในทางปฏิบัติมักจะเป็นกรณีที่ฝ่ายการเมืองต้องการปฏิรูปกฎหมายหรือดำเนินนโยบายที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อรัฐและต้องการให้ประชาชนรับรองข้อเสนออื่นๆ ของตน

(๔) ประชามติเพื่อแก้ไขปัญหาว่ด้วยการขัดกันขององค์กรหลักของรัฐ เป็นกรณีที่เกิดความขัดแย้งอย่างรุนแรงระหว่างองค์กรผู้ใช้อำนาจอธิปไตยของรัฐและไม่อาจแก้ไขปัญหานั้นได้ด้วยบทบัญญัติแห่งกฎหมายใดๆ รัฐสามารถเสนอทางออกและให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจแก้ปัญหานั้นๆ ได้^{๑๓}

ข้อดีและข้อด้อยของระบอบประชาธิปไตย

ระบอบการเมืองการปกครองของรัฐแต่ละรูปแบบย่อมมีทั้งส่วนที่เป็นข้อดีและส่วนที่เป็นข้อด้วย ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับปัจจัยและองค์ประกอบหลายประการ อาทิเช่น ปัจจัยและองค์ประกอบของคนในชาติ ที่เกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจและระดับการศึกษา เป็นต้น ประกอบกับปัจจัยและองค์ประกอบด้านสังคมในชาติ เช่น สภาวะเศรษฐกิจ สภาพสังคม วัฒนธรรม ตลอดจนปัญหาต่างๆ ในสังคม เช่น ปัญหาความยากจน ความแตกต่างทางเชื้อชาติ ศาสนา และอุดมการณ์ทางการเมือง เป็นต้น

๑. ข้อดีของระบอบประชาธิปไตย

๑) เปิดโอกาสให้ประชาชนส่วนข้างมากดำเนินการปกครองประเทศโดยประชาชนส่วนข้างน้อย มีสิทธิที่จะดำรงอยู่และทำการคัดค้านการปกครองฝ่ายข้างมากได้ ข้อดีข้อนี้มีส่วนทำให้เกิดผลดีต่อประเทศชาติ โดยส่วนร่วมเพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครอง

๒) เป็นระบอบการปกครองที่มีกระบวนการในการตัดสินใจโดยการถ่วงดุลอย่างดี โดยปรึกษาหารือจากหลายๆ ฝ่าย หลีกเลี่ยงการตัดสินใจโดยการใช้อำนาจและอารมณ์ของผู้มีอำนาจ

^{๑๒} นันทวัฒน์ บรมานันท์. “ระบบการออกเสียงแสดงประชามติ (Referendum).” วารสารกฎหมาย สุขุขัยธรรมราช ปีที่ ๔, ฉ.๒ (ธันวาคม ๒๕๓๕): ๕๕-๕๗.

^{๑๓} สุภากร ศิริฤทธิ์วัฒนา, กฎหมายรัฐธรรมนูญ : หลักพื้นฐานแห่งกฎหมายรัฐธรรมนูญและระบอบประชาธิปไตย, ๑๗๕-๑๗๗.

๓) เปิดโอกาสให้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองได้เป็นครั้งคราว เพื่อป้องกันมิให้ผู้หนึ่งผู้ใดผูกขาดการใช้อำนาจตลอดไป

๔) มีหลักการแบ่งแยกอำนาจอธิปไตย คือ อำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการ เพราะถึงแม้ว่าผู้ใช้อำนาจอธิปไตยของรัฐจะได้มาจากประชาชนโดยการเลือกตั้งก็ตาม แต่ก็ไม่มีอะไรเป็นหลักประกันว่าคณะผู้ทำการปกครองประเทศจะไม่หลงในอำนาจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าไม่มีการแยกอำนาจดังกล่าวออกจากกัน ก็จะเป็นการเปิดโอกาสให้แก่ผู้ปกครองประเทศ ซึ่งเป็นคณะบุคคลฝ่ายเดียวใช้อำนาจต่างๆ โดยไม่มีขอบเขต

๕) มีการกระจายอำนาจสู่การปกครองส่วนท้องถิ่น ทำให้ท้องถิ่นสามารถพัฒนาท้องถิ่นเพื่อตอบสนองความต้องการของคนในท้องถิ่นได้อย่างรวดเร็วไม่ต้องรอความช่วยเหลือหรือการตัดสินใจจากส่วนกลางเพียงฝ่ายเดียว

๖) เปิดโอกาสให้ประชาชนทุกคนใช้สิทธิเสรีภาพได้อย่างเสมอกัน เช่น ไม่ว่าจะเป็นคนมั่งมีหรือยากจนก็มีสิทธิที่จะรวมตัวกันเป็นพรรคการเมืองและสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและประธานาธิบดี ซึ่งทำให้ประชาชนมีโอกาสเลือกคนดีและมีความสามารถเข้าดำรงตำแหน่งดังกล่าว

๗) ช่วยระงับความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลกับประชาชน และระหว่างประชาชนด้วยกันเองโดยสันติวิธีโดยมีศาลเป็นผู้พิพากษาคดีต่าง ๆ ให้เป็นไปตามกฎหมาย ซึ่งช่วยให้ประชาชนทุกคนอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติโดยมีกฎหมายเป็นกรอบความประพฤติของทุกคน

ข้อดีของระบอบประชาธิปไตยที่กล่าวมาข้างต้นเป็นเพียงบางส่วนที่สามารถอธิบายให้เห็นได้เป็นรูปธรรมชัดเจน แต่อย่างไรก็ตามการปกครองในระบอบประชาธิปไตยนี้ ก็ยังมีข้อดีหรือข้อบกพร่องอีกมากเช่นกัน

๒. ข้อดีของระบอบประชาธิปไตย

๑) รัฐบาลที่จัดตั้งขึ้นในสถานการณ์ที่เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง มักขาดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ทำให้การตอบสนองข้อเรียกร้องจากกลุ่มต่างๆ ทำได้ไม่มีประสิทธิภาพเพราะต้องตอบสนองข้อเรียกร้องของหลายฝ่าย เกินกำลังของรัฐบาลจะตอบสนองได้ทั้งหมด ทำให้เกิดปฏิกิริยาในทางลบต่อระบบการปกครอง ทำให้หาข้อตกลงที่ทุกฝ่ายเห็นพ้องต้องกันไม่ได้^{๑๔}

๒) การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีสิทธิเลือกผู้แทนเข้าไปทำหน้าที่แทนตนนั้น มิได้เป็นหลักประกันว่าจะได้คนดีมีความสามารถเพียงพอในการบริหารบ้านเมืองเสมอไป

๓) ประชาธิปไตยยึดหลักความเสมอภาค แต่ในทางปฏิบัติแล้วคนเรามีโอกาสแตกต่างกัน คนร่ำรวยมีโอกาสในทางเศรษฐกิจและการศึกษามากกว่าคนยากจน ก่อให้เกิดช่องว่างระหว่างชนชั้นมีมากขึ้น ฉะนั้นปัจจุบันในบางประเทศจึงได้พยายามแก้ปัญหาดังกล่าวโดยนำเอาระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมมาใช้

๔) ประชาธิปไตยยึดการบริหารโดยการปรึกษาหารือเพื่อหาข้อยุติที่คิดว่าดีกว่า ถูกกว่า ซึ่งต้องอาศัยกระบวนการที่ยืดยาวทำให้งานดำเนินไปอย่างล่าช้า ไม่ทันต่อเหตุการณ์

๕) ประชาธิปไตยโดยหลักแล้วจะต้องส่งเสริมจิตใจและความรู้สึกที่อดทนและมีน้ำใจที่กว้างขวางด้วยการยอมรับความคิดเห็นต่างๆ ที่ไม่ตรงกับความคิดเห็นของตนเอง แต่ในทางปฏิบัติประเทศ

^{๑๔} นิยม รัฐมณฑล, การปกครองระบอบประชาธิปไตยในนานาประเทศ, (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๓), ๓๒๕.

ที่อ้างว่าเป็นประเทศที่ปกครองแบบประชาธิปไตยหลายประเทศ มีการโฆษณาชวนเชื่อให้ยอมรับเอาแนวความคิดเดียว ขณะที่แนวความคิดอื่นๆ ถูกประณามว่าเก่าแก่ล้าสมัย

๖) มีแนวโน้มว่าในปัจจุบันประเทศที่เป็นประชาธิปไตยนั้น ประชาชนจะหันมายกย่องอิทธิพลของนักกวนเมือง (Demagogues) หรืออันธพาล (Scoundrel) ว่าเป็นวีระบุรุษแทนที่จะยกย่องคนดีที่มีความสามารถ

๗) ในส่วนที่เป็นผู้นำในการปกครองนั้นมักจะมีผู้กล่าวว่า ประชาธิปไตยนั้นไม่สามารถแสวงหาผู้นำที่เข้มแข็ง และมีความสามารถในการบริหารประเทศให้มีความสามารถได้^๕

ประเทศไทยกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้บัญญัติให้ประเทศไทยมีการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข และบัญญัติให้อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย พระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นประมุขทรงใช้อำนาจนั้นทางรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และศาล ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ^๖ จากบทบัญญัติดังกล่าวเห็นได้ว่า ประเทศไทยมีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยในระบบรัฐสภา โดยมีองค์กรใช้อำนาจอธิปไตยคือ รัฐสภาผู้ใช้อำนาจนิติบัญญัติ คณะรัฐมนตรีหรือรัฐบาลเป็นผู้ใช้อำนาจบริหารและศาลเป็นผู้ใช้อำนาจตุลาการ ซึ่งเป็นการปกครองในระบอบประชาธิปไตยตามแนวความคิดของมองเตสกีเออ (Montesquieu) ที่แบ่งแยกอำนาจอธิปไตยออกเป็นอำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหารและอำนาจตุลาการ ซึ่งประเทศใดมีองค์กรผู้ใช้อำนาจนิติบัญญัติคือรัฐสภา และองค์กรผู้ใช้อำนาจบริหารคือคณะรัฐมนตรีหรือรัฐบาล มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดไม่สามารถที่จะแยกออกจากกันได้ อย่างเด็ดขาด ประเทศนั้นก็จะมีการปกครองระบอบประชาธิปไตยในระบบรัฐสภา แต่ถ้าประเทศใดมีองค์กรผู้ใช้อำนาจนิติบัญญัติคือรัฐสภา และองค์กรผู้ใช้อำนาจบริหารคือคณะรัฐมนตรีหรือรัฐบาล แบ่งแยกออกจากกันโดยเด็ดขาด คือ ทั้งรัฐสภาและผู้นำรัฐบาลต่างก็ได้รับเลือกตั้งมาจากประชาชน ประเทศนั้นจะมีการปกครองระบอบประชาธิปไตยในระบบประธานาธิบดี สำหรับประเทศไทยนั้นมีรัฐสภาและคณะรัฐมนตรีที่มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด โดยรัฐสภาซึ่งเป็นฝ่ายนิติบัญญัติเป็นผู้ลงมติเห็นชอบแต่งตั้งนายกรัฐมนตรี ซึ่งเป็นฝ่ายบริหารและควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินของคณะรัฐมนตรี และในขณะเดียวกันรัฐสภาคือฝ่ายนิติบัญญัติก็เป็นผู้มีอำนาจลงมติไม่ไว้วางใจคณะรัฐมนตรี ในทางปฏิบัติการควบคุมตรวจสอบโดยรัฐสภากรณีนี้จึงเกิดขึ้นได้ยาก

วัฒนธรรมทางการเมืองของไทยกับปัญหาการพัฒนาประชาธิปไตย

ประชาชนในสังคมใดจะมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยหรือระบอบประชาธิปไตยเจริญมากน้อยเพียงใดให้พิจารณาถึงอุปนิสัยหรือวิถีการดำเนินชีวิตของประชาชนในสังคมนั้น ยกตัวอย่างเช่น การเคารพเหตุผลมากกว่าตัวบุคคล ประชาชนจะใช้เหตุผลในการแก้ปัญหาและจะให้ความสำคัญซึ่งกันและกัน การไม่ยึดถืออาวุโสเคร่งครัดเกินไป ความคิดของผู้อ่อนอาวุโสก็อาจเป็นเรื่องที่ถูกต้อง

^๕ เซาว์ ไพร์พริณโรจน์, “ลัทธิประชาธิปไตย,” ๒๐-๒๑.

^๖ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐, มาตรา ๒ และมาตรา ๓, ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๓๔ ตอนที่ ๔๐ ก (๖ เมษายน ๒๕๖๐): ๑.

การรู้จักประนีประนอมหรือการแก้ปัญหากันโดยสันติวิธี ถ้าหากมีการใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหาก็คงทำให้ขัดกับหลักเหตุผลของระบอบประชาธิปไตยขั้นพื้นฐานซึ่งถือว่ามนุษย์เป็นผู้ที่มีเหตุผล การมีระเบียบและมวินัย ปฏิบัติตามกฎหมายบ้านเมือง ทำให้การบังคับใช้กฎหมายมีความศักดิ์สิทธิ์ โดยไม่ยอมให้ผู้ใดมาละเมิดหรือกระทำการตามอำเภอใจได้ ประชาชนสามารถใช้สิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลตราบเท่าที่ไม่เกินขอบเขตของกฎหมาย **ความรับผิดชอบต่อส่วนรวม** ความรับผิดชอบและคำนึงถึงว่าตนเป็นเจ้าของประเทศและประชาชนคนอื่นๆ ก็เป็นเจ้าของประเทศ การประพฤติตนให้เป็นพลเมืองดีของประเทศโดยรักษาสมบัติของส่วนรวมหรือสมบัติของสาธารณะ รวมทั้งการรักษาผลประโยชน์ของคนส่วนใหญ่ในสังคมและประเทศชาติ

สำหรับประเทศไทย แม้จะได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองมาเป็นระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (Constitutional Monarchy) ตั้งแต่วันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ แล้วก็ตาม แต่ประเทศไทยยังมีการรัฐประหารและยกเลิกรัฐธรรมนูญอยู่บ่อยครั้ง อันเป็นสาเหตุให้ระบอบประชาธิปไตยในประเทศไทยขาดความต่อเนื่องและมั่นคง ซึ่งสามารถแยกพิจารณาวัฒนธรรมทางการเมืองของประเทศไทยได้ดังต่อไปนี้

๑) วัฒนธรรมทางการเมืองแบบอำนาจนิยมและระบบอุปถัมภ์ วัฒนธรรมทางการเมืองแบบอำนาจนิยม (Authoritative political culture) คือมีแนวโน้มที่สมาชิกในสังคมเห็นว่า อำนาจคือธรรม หรือ อำนาจคือความถูกต้อง ความเห็นของผู้มีอำนาจย่อมถูกต้องเสมอและจำเป็นที่ผู้ถูกปกครองต้องปฏิบัติตาม เคารพ เชื่อฟัง ยกย่อง และเกรงกลัวผู้มีอำนาจ เพราะการมีอำนาจเป็นผลมาจาก บารมี ที่ได้สั่งสมมาแต่อดีตชาติ ส่วนระบบอุปถัมภ์ (Patronage system) จะประกอบด้วยผู้อุปถัมภ์และผู้รับอุปถัมภ์ ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ของบุคคลสองฝ่ายที่ไม่เท่าเทียมกัน โดยฝ่ายหนึ่งยอมรับอิทธิพลและความคุ้มครองของฝ่ายที่มีอำนาจเหนือกว่า โดยระบบอุปถัมภ์ของไทยมีที่มาจาก ระบบไพร่ และ ระบบศักดินา

๒) วัฒนธรรมการเมืองแบบไพร่ฟ้า : พฤติกรรมขาดการมีส่วนร่วมในการเมืองของสังคมไทย เมื่อพิจารณาจากประวัติศาสตร์การเมืองการปกครองของไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จะพบว่า ผู้มีอิทธิพลต่อระบบการเมืองไทยจะเป็นกลุ่มผู้ใช้อำนาจปกครองประเทศทั้งสิ้น กล่าวคือ ในช่วงก่อนปี พ.ศ. ๒๔๗๕ จะเป็นการแย่งชิงอำนาจระหว่าง พระมหากษัตริย์ เจ้านาย และขุนนาง หลังจากนั้น จะเป็นการแย่งชิงอำนาจระหว่าง พรรคการเมือง กองทัพ กลุ่มทุนทางการเมือง แต่ประชาชนซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนระบอบประชาธิปไตยกลับมิได้เข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองเลย เพราะประชาชนคนไทยส่วนใหญ่ยังมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้าที่เพิกเฉยต่อการมีส่วนร่วมในการปกครองอยู่นั่นเอง^{๑๗}

การปกครองระบอบประชาธิปไตยของประเทศไทยจะเป็นไปตามหลักการประชาธิปไตยที่สมบูรณ์หรือไม่ขึ้น ขึ้นอยู่กับระบบการพัฒนาประชาธิปไตยของชาติอย่างต่อเนื่อง รวมตลอดทั้งความมั่นคงทางการเมือง ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ และความมั่นคงทางสังคม^{๑๘}

ความมั่นคงทางการเมือง การเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประเทศไทยจะมีเสถียรภาพมั่นคงเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับความต่อเนื่องของระบบการเมือง โดยมีองค์กรทางการเมืองเป็นผู้ปฏิบัติทางการเมือง ไม่มีการล้มเลิกกลไกหรือองค์กรทางการเมืองโดยองค์กรที่ไม่ใช่กลไกหรือองค์กรอื่นที่ไม่ใช่องค์กรทางการเมือง การเปลี่ยนแปลงผู้มีอำนาจทางการเมืองจะต้องเป็นไปตามระบอบประชาธิปไตย

^{๑๗} ฆานิทธิ สันตะพันธ์, “วัฒนธรรมทางการเมืองของไทย : รัฐธรรมนูญที่แท้จริงซึ่งไม่เคยถูกยกเลิก.” PUBLIC LAW NET เครือข่ายกฎหมายมหาชนไทย. <http://public-law.net/publaw/printPublaw.aspx?ID=1014> (สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๑ มิถุนายน ๒๕๖๑), ๑-๔.

^{๑๘} จเร พันธุ์เปรื่อง, “ประเทศไทยในระบอบประชาธิปไตย,” รัฐสภาสาร ๓๒, ฉ.๓ (๒๕๒๓): ๓๖-๓๘.

อย่างต่อเนื่อง ซึ่งการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประเทศไทยจะมั่นคงมีเสถียรภาพหรือไม่เพียงใดขึ้นอยู่กับรัฐบาล รัฐสภา และองค์กรการเมืองเอกชน

ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ เมื่อประเทศไทยมีความมั่นคงทางการเมือง ย่อมทำให้องค์กรต่างๆ ทางการเมืองปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้นักธุรกิจไม่ว่าจะเป็นนักธุรกิจภายในประเทศหรือนอกประเทศมีความมั่นใจต่างเข้ามาลงทุนในระบบเศรษฐกิจของประเทศ การทำมาหากินหรือการประกอบอาชีพของประชาชนจะดีขึ้น ซึ่งเป็นการกระจายรายได้สู่ทุกชนชั้นและช่วยลดช่องว่างระหว่างคนรวยกับคนจน ทำให้อุปสรรคที่จะมาขัดขวางความเจริญทางเศรษฐกิจของประเทศมีน้อยลง ปัจจัยเหล่านี้จะช่วยเสริมสร้างระบบเศรษฐกิจของประเทศให้มีความมั่นคงก่อให้เกิดมาตรฐานการครองชีพที่ดีขึ้น กรณีจึงเห็นได้ว่า สภาพเศรษฐกิจที่มั่นคงมีผลต่อการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยของประเทศไทยได้เป็นอย่างมาก

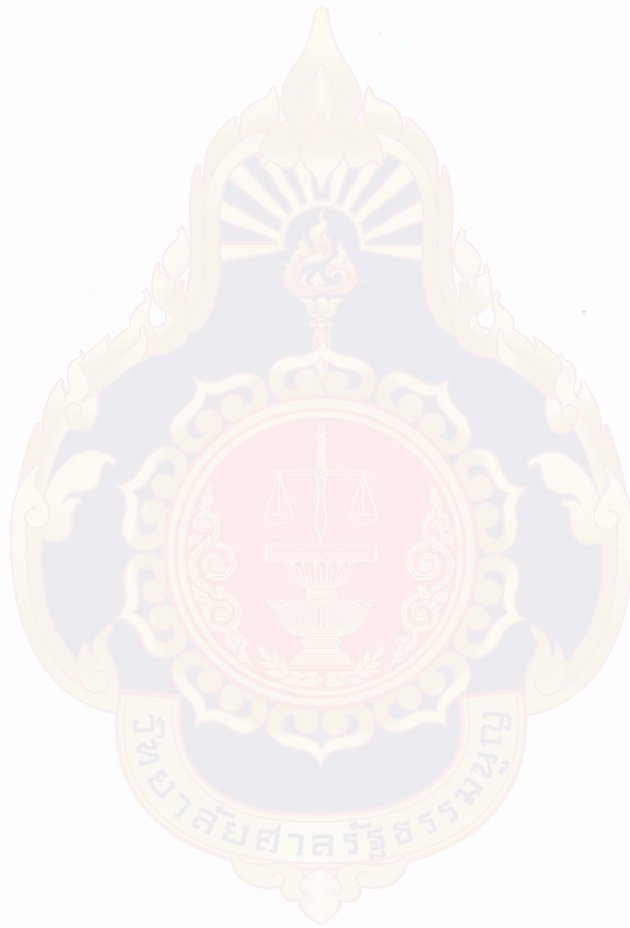
ความมั่นคงทางสังคม เมื่อประเทศชาติมีความมั่นคงทางด้านการเมืองและความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจ ย่อมส่งผลให้บ้านเมืองมีความสงบสุข ปราศจากความสับสนวุ่นวาย ประชาชนจะอยู่อย่างสงบมั่นคง และมีความปลอดภัยในสังคม จะทำให้ลักษณะของสังคมเป็นสังคมที่มีความเจริญก้าวหน้า ประชาชนจะมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เมื่อสังคมมีความมั่นคงไม่มีความสับสนวุ่นวายแล้ว ย่อมก่อให้เกิดการแสวงหาความรู้ได้อย่างกว้างขวางซึ่งเป็นช่องทางที่จะปลูกฝังวัฒนธรรมการเมืองในระบอบประชาธิปไตยได้อย่างมีระบบ

ความมั่นคงทางด้านองค์ความรู้ในระบอบประชาธิปไตยของประชาชน การที่จะทำให้ประชาชนในชาติมีความเข้าใจการปกครองในระบอบประชาธิปไตยได้อย่างแท้จริงนั้น จะต้องมีการจัดให้มีการศึกษาทั้งทางทฤษฎีและทางปฏิบัติแก่ประชาชนอย่างทั่วถึงทุกชนชั้น และมีความต่อเนื่องอย่างเป็นระบบ โดยปลูกฝังหรือให้การศึกษาเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย โดยอาจทำได้หลายทาง เช่น **โดยรัฐบาล** รัฐบาลอาจให้การศึกษาผ่านช่องทางกรมประชาสัมพันธ์ สำนักนายกรัฐมนตรี กระทรวงศึกษาธิการซึ่งเป็นผู้มีหน้าที่ให้การศึกษาแก่ประชาชนโดยอาจกำหนดเป็นหลักสูตรให้การศึกษาตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงปริญญาตรี เป็นต้น **โดยรัฐสภา** ในฐานะที่เป็นองค์กรนิติบัญญัติที่สามารถส่งเสริมให้ประชาชนได้รับการศึกษาด้านประชาธิปไตยด้วยการเร่งรัดให้รัฐบาลให้การศึกษาแก่ประชาชน หรือออกกฎหมายเพื่อส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เป็นต้น **โดยพรรคการเมือง** พรรคการเมืองเป็นองค์กรการเมืองที่สำคัญต่อการให้การศึกษาทางการเมืองกับประชาชน ซึ่งการหาเสียงของพรรคการเมืองสามารถทำให้ประชาชนได้เรียนรู้ถึงนโยบายของแต่ละพรรค วิธีการเลือกตั้งและทำให้ประชาชนมีความต้องการที่จะเลือกตั้ง ซึ่งเป็นกระบวนการสำคัญของระบอบประชาธิปไตย เป็นต้น **โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น** การให้การศึกษาแก่ประชาชนโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นวิธีการที่ดีที่สุดต่อการปลูกฝังประชาชนในแต่ละท้องถิ่นให้ได้เรียนรู้ มีความเข้าใจในระบอบประชาธิปไตย อีกทั้งในแต่ละท้องถิ่นจะมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น ย่อมทำให้ประชาชนในท้องถิ่นเคยชินและซึมซับระบอบประชาธิปไตยได้มากขึ้น เป็นต้น

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

การปกครองในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งมีการแบ่งแยกอำนาจออกเป็น อำนาจอธิปไตย อำนาจบริหาร และอำนาจอตุลาการ โดยให้อำนาจทั้งสามอยู่ในองค์กร แต่ละองค์กรอิสระต่อกัน และให้มีการตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจซึ่งกันและกัน โดยการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของประเทศไทยเป็นการปกครองระบอบประชาธิปไตยในระบบรัฐสภา ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยในระบบรัฐสภานี้ประกอบด้วยองค์กรทางการเมืองที่สำคัญ คือ รัฐสภา รัฐบาล พรรคการเมือง และกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ

โดยองค์กรเหล่านี้มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาระบบประชาธิปไตยของไทยให้สมบูรณ์ ไม่ว่าจะเป็นบทบาทในการสร้างความมั่นคงทางการเมือง ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ความมั่นคงทางสังคม และความมั่นคงทางด้านองค์ความรู้ในระบบประชาธิปไตยของประชาชนในชาติ ตลอดจนสนับสนุนและส่งเสริมเพื่อสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยให้ประชาชนในชาติ ทั้งนี้ เพื่อร่วมกันพัฒนาการปกครองในระบบประชาธิปไตยของประเทศไทยให้เป็นไปตามหลักการและมีความสมบูรณ์ ต่อไป

บรรณานุกรม

- กรมพล ท่องธรรมชาติ, “การเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ ความเลื่อมใสศรัทธาในอุดมการณ์ประชาธิปไตยแก่ประชาชน,” *เทศาภิบาล* ๘๓, ฉ.๑๒ (๒๕๓๑).
- กองบรรณาธิการ, “ประชาธิปไตยในทางปฏิบัติ,” *เทศาภิบาล* ปีที่ ๘๔, ฉ.๑๐ (๒๕๓๒).
- กองบรรณาธิการ, “สื่อมวลชนกับการพัฒนาประชาธิปไตย : แนวความคิดและการขยายผล,” *เทศาภิบาล* ปีที่ ๘๘, ฉ.๘ (๒๕๓๑).
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช, ประชาธิปไตย สังคมนิยม คอมมิวนิสต์กับสังคมไทย, (กรุงเทพฯ: บรรณกิจ, ๒๕๒๓).
- เชาว์ ไพโรจน์โรจน์, “ลัทธิประชาธิปไตย,” *รัฐสภาสาร* ปีที่ ๓๕, ฉ.๑๑ (๒๕๒๐).
- ฉานินทร์ สันตะพันธ์, “วัฒนธรรมทางการเมืองของไทย : รัฐธรรมนูญที่แท้จริงซึ่งไม่เคยถูกยกเลิก.” PUBLIC LAW NET เครือข่ายกฎหมายมหาชนไทย. <http://public-law.net/publaw/printPublaw.aspx?ID=1014> (สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๑ มิถุนายน ๒๕๖๑).
- ฐากร ศิริยุทธ์วัฒนา, กฎหมายรัฐธรรมนูญ : หลักพื้นฐานแห่งกฎหมายรัฐธรรมนูญและระบอบประชาธิปไตย, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, ๒๕๖๑).
- นันทวัฒน์ บรมานันท์. “ระบบการออกเสียงแสดงประชามติ (Referendum).” *วารสารกฎหมาย สุขุขทัยธรรม มาธิราช* ปีที่ ๔, ฉ.๒ (ธันวาคม ๒๕๓๕).
- นิยม รัฐอมฤต, การปกครองระบอบประชาธิปไตยในนานาประเทศ, (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๓).
- นิยม รัฐอมฤต, “อุดมการณ์ประชาธิปไตยกับสังคมไทย,” *รัฐสภาสาร* ๓๔, ฉ.๑๐ (๒๕๒๙).
- ปานศิริ มีผล, ๒๕๕๖, บทความทางวิชาการเกี่ยวกับประชาธิปไตย เรื่อง แนวทางการเผยแพร่ประชาธิปไตยของประเทศไทยในอนาคต, เอกสารประกอบการอบรมหลักสูตรหลักสูตรหลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ ๑ สถาบันรัฐธรรมนูญศึกษา สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐*, มาตรา ๒ และมาตรา ๓ , ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๓๔ ตอนที่ ๔๐ ก (๖ เมษายน ๒๕๖๐)
- สมบัติ อารังธัญวงศ์, การเมือง : แนวความคิดและการพัฒนา, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพฯ: เสมาธรรม, ๒๕๔๓).
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย, <http://www.parliament.go.th/library> (สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๑ มิถุนายน ๒๕๖๑),